

Latina pro historiky umění 7. lekce

1./ Stupňování adjektiv - Superlativ

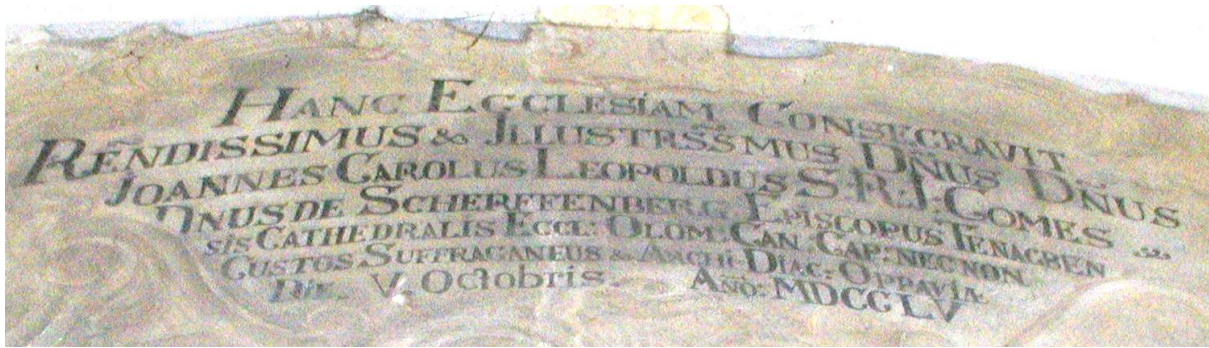
2./ Převod vět z aktiva do pasiva

3./ Sloveso esse - být

Domácí příprava

Cvičení 7

Prostějov, kostel sv. Jana Nepomuckého a klášter milosrdných bratří, pod hudební kruchtou nápis, připomínající vysvěcení kostela olomouckým sufragánem J. K. L. Schreffenbergem 5. října 1755

1/ V transkribovaném nápisu rozveďte zkratky:

HANC ECCLESIAM CONSECRAVIT / RE(VERE)NDISSIMUS & ILLUSTR(I)SS(I)MUS D(OMI)NUS D(OMI)NUS
JOANNES CAROLUS LEOPOLDUS S(ERENISSIMUS) R(EVERENDISSIMUS) I(LLUSTRISSIMUS) COMES /
D(OMI)NUS DE SCHERFFENBERG EPISCOPUS TENAGBEN/SIS (!) CATHEDRALIS ECCL(ESIAE)
OLOM:(UCENSIS) CAN(ONICUS) CAP(ITULARIS) NEC NON / CUSTOS SUFFRAGANEUS &
ARCHI=DIAC(ON)=OPPAVIAE / DIE V. Octobris A(N)NO MDCCLV.

2/ Pokuste se o český překlad

Tento kostel dne 5. října 1755 posvětil nejdůstojnější a nejjasnější pan pán Jan Karel Leopold nejjasnější, nejdůstojnější a nejvznešenější hrabě ze Scherffenberka, biskup tengrenský, kanovník olomoucké kapituly, světící biskup olomoucký a arcijáhen opavský.

3/ Přeložte do latiny

Biskup Mikuláš zakládá dlouhý a krásný kostel s vysokými sloupy.

Episcopus Nicolaus longam et pulchram ecclesiam cum columnis altis fundat.

Exkurz - Stupňování adjektiv - Superlativ

Latinská adjektiva mohou zpravidla vyjadřovat trojí stupeň vlastnosti jimi označené:

1. stupeň (základní - gradus **positivus**) slouží k vyjádření vlastnosti vůbec clārus, -a,-um, *slavný, -á, é*
2. stupeň (vyšší - gradus **comparativus**), slouží ke srovnání dvou předmětů clārior, -ius *slavnější*
3. stupeň (nejvyšší - gradus **superlativus**), vyjadřuje, že vlastností adjektivem označenou vyniká určitý předmět nad všechny předměty s ním srovnávané clārissimus,-a,-um *nejslavnější*

Superlativ tvoříme tak, že ke kmeni adjektiva připojíme příponu -issimus, -issima, -issimum

long- us, -a, -um	<i>dlouhý</i>	long- issimus, -issima, -issimum	<i>nejdelší</i>
reverend- us -a, -um	<i>důstojný</i>	reverend- issimus, -issima, -issimum	<i>nejdůstojnější</i>
illustr- is, e	<i>jasný</i>	illustr- issimus, -issima, -issimum	<i>nejjasnější</i>

Převod vět z aktiva do pasiva

Tvary latinského pasiva slouží k vyjádření:

- a) **pasiva** (podmět je zasahován dějem, ale nevykonává ho např. *jsem kreslen*)
- b) **media** (podmět je dějem zasahován a zároveň ho vykonává např. *myji se*)

Do češtiny se latinské pasivum překládá:

- a) **slovesem v pasivu**
- b) **zvratným slovesem**
- c.) **je možné a často vhodné nahradit latinské pasivum aktivem a větu přeformulovat.**

Pozn. Každé české zvrtné sloveso však nelze automaticky překládat do latiny pasivem. Např. českému procházet se odpovídá latinské ambulō. Informaci o českých ekvivalentech je nutné najít ve slovníku.

Vyjádření původce děje

V pasivních větách může (ale nemusí) být vyjádřeno, kdo nebo co děj vykonává tj. **činitel** (agens-životný původce děje) nebo tzv. **kauzátor** (neživotný původce děje).

V češtině se původce děje vyjadřuje 7. pádem. Např. *Kostel je zakládán biskupem.*

V latině se původce pasivního děje vyjadřuje:

a.) **předložkou ā/ab s ablativem pokud je původce děje životný**

Ecclēsia ab episcopō fundātur. – Kostel je zakládán biskupem.

b.) **prostým ablativem bez předložky pokud je původce děje neživotný**

Ecclēsia ornamentīs ornātur. - Kostel je zdoben ozdobami.

Převod vět z aktiva do pasiva

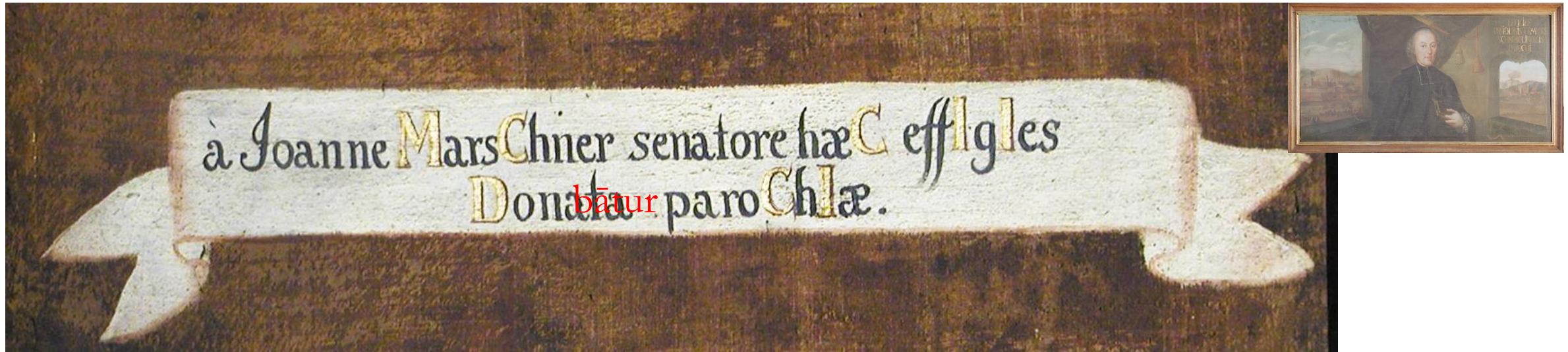
Větu, která obsahuje předmět v akuzativu lze (stejně jako v češtině) převést do pasiva. Původní předmět se stává podmětem, původní podmět se vyjádří ablativem s předložkou *ā*/ab nebo prostým ablativem a sloveso se převede do pasiva a upraví se tak, aby byla zachována shoda přísudku s podmětem.

Např. větu **Lapicīdae statuam delineant** – *Kameníci kreslí sochu*.

převédeme do pasiva **Stātua ā lapicīdīs delineātur** - *Socha je kreslena kameníky* takto:

1. Původně předmět v akuzativu (*stātuam sochu*) se stane **podmětem** (*stātua socha*)
2. Sloveso změní rod z **aktiva na pasivum** a zároveň se (v tomto případě) změní číslo z plurálu na singulár (*delineātur je kreslena*), aby byla zachována shoda s novým podmětem *stātua*, který je v singuláru.
3. Původní podmět *lapicīdae* bude v pasivní větě vyjádřen pomocí předložky *ā* s ablativem, protože se jedná o životného původce děje (*ā lapicīdīs kameníky*).

Vyjádření původce děje – příklad z praxe

Olomouc, m. č. Slavonín – fara portrét místního faráře F. Müllera v 70. letech 18. stol. namaloval autor nástropní výzdoby fary (J. D. Klein ml.); v pozadí pohled (od jihozápadu) na obleženou Olomouc a hořící Slavonín. Historický rok 1758 obsahuje chronogram v nápisu: EFFIGIES OBSIDIONIS TEMPORE SCHNOBOLINENSIS PAROCHI (Obraz obležení [Olomouce] v době [působení] slavonínského faráře); ten odkazuje k pohnutým okolnostem příchodu F. Müllera na faru. Podle nápisu na dorzu obraz do Slavonína věnoval r. 1803 olomoucký radní Jan Marschner: a Joanne Marschner senatore haeC effigies / Donata parochiae – Tento obraz věnoval na faru radní Jan Marschner.

Sloveso sum, esse – být

Indikativ prézentu, imperfekta, perfekta

Sloveso sum, esse znamená *být* a je nepravidelné jako v češtině. Koncovky jsou pravidelné, nepravidelný je kmen.

		<u>indikativ prézentu</u>		<u>indikativ imperfekta</u>		<u>indikativ perfekta</u>
sg.	1. os.	su- m <i>jsem</i>		era- m <i>byl jsem</i>		fu- ī <i>byl jsem</i>
	2. os.	e- s <i>jsi</i>		erā- s <i>byl jsi</i>		fu- istī <i>byl jsi</i>
	3. os.	es- t <i>je</i>		era- t <i>byl</i>		fu- it <i>byl</i>
pl.	1. os.	su- mus <i>jsme</i>		erā- mus <i>byli jsme</i>		fu- imus <i>byli jsme</i>
	2. os.	es- tis <i>jste</i>		erā- tis <i>byli jste</i>		fu- istis <i>byli jste</i>
	3. os.	su- nt <i>jsou</i>		era- nt <i>byli jste</i>		fu- ērunt <i>byli</i>
<u>infinitiv</u>		esse <i>být</i>				
<u>imperativ</u>	2. os. sg.		Es! <i>Bud'!</i>			
	2. os. pl.		Este! <i>Bud'te!</i>			

Záporka nōn

Záporka nōn se v latině přidává ke slovesu a mění jeho význam na záporný.

es – *jsi* x **nōn** es – *nejsi*

labōrās – *pracuješ* x **nōn** labōrās – *nepracuješ*

Sloveso esse , pasivum, záporka nōn –cvičení

Větu přeložte a převeďte do plurálu.

1/ Ecclēsia magna et opulenta nōn erat.

Kostel nebyl velký a bohatý.

Ecclēsiae magnae et opulentaē nōn erant.

2/ Monastērium splendidum est et ā dominō reverendō laudātur.

Kláster je skvělý a důstojným pánem je chválen. / Kláster je skvělý a důstojný pán ho chválí.

Monastēria splendida sunt et ā dominīs reverendīs laudantur.

3/ Puer sanctus nōn es!

Nebud' svatý chlapec! / Nebud' svatoušek!

Puerī sanctī nōn este!

4/ *Jsem slavná a krásná žena.*

Fēmina clāra et pulchra sum.

Fēminae clārae et pulchrae sumus.

5/ *Nejlepší kostelník nebyl učený.*

Sacristānus optimus nōn erat doctus.

Sacristānī optimī nōn erant doctī.

Domácí příprava

Cvičení 7

b.) *Přeložte věty z latiny a určete mluvnické kategorie u substantiv, adjektiv a sloves:*

Rōsae rubrae a feminīs bonīs et puerīs doctīs laudābantur.

Epicopus fāmōsus sacellum novum in monastēriō nōn fundat.

Magister doctus nōn es.

c) *Přeložte do latiny:*

Farář se nemodlil před vysokou bránou.

Krásná socha je v rozlehlém klášteře zdobena slavným řezbářem.

Byli jste u malé kaple.